

koncu slovnice pa se začne *ej* za jat pogostejše pojavljati: *lejt* 160, II, 39 (2×), *nevrejdniŝi* II 3, *nejma* II 7, 38, *dejŋ* II 9, *dejl* »pars« II 12, 13 (2×), 41, *jejdi* II 12, *pejŋnam* II 16, *mejnil* II 22 (2×), *dnejh* II 38, 39, *vejŋ* II 66 in celo *od dejla*, *oli sa volo dejla* II 16 (kjer je *ej* izjemen tudi pri drugih piscih). Pojavi pa se *ej* tudi v omenjenem tipu glagolov: *vlejzhi* II 24, *pejti* II 33 (2×), *odrejt* II 47, *hitejti* II 53, tako da tudi *ej* v Registru ne nasprotuje domnevi o Bohoričevem avtorstvu. Nekoliko drugačna razporeditev refleksov *e* : *ej* v Registru in Bibliji (npr. *Préden*: *prejden* ipd.) pa celo kaže proč od Dalmatina.

Značilnosti, ki vežejo Register z Bohoričem, je torej kar precej in če še upoštevamo, da v Registru ni nič takega, kar bi bilo značilno le za Dalmatina, pa ne obenem tudi za Bohoriča, potem imamo domnevo, da je avtor Registra Bohorič, lahko tako rekoč za dokazano. Po drugi strani pa nam dejstvo, da se Bohoričev način pisanja toliko razlikuje od Dalmatinovega, po svoje dokazuje, da Bohorič ni imel večjega vpliva na razvoj slovenskega knjižnega jezika. In prav vprašanje je, katere so tiste opazke o pravopisu, ki jih je razlagal komisiji za revizijo Dalmatinovega prevoda biblije in jih niso zavrgli. Morda spada sem črka *j*, pa še to je dvomljivo, kajti v slovnici je z njo precej nedosleden. Morda je vplival tudi na uvedbo naglasnih znamenj, toda Dalmatin je glede tega na sredi med Kreljem in Bohoričem. Kaj več pa verjetno Bohoriču ne bo mogoče pripisati. Toda o tem bom pisal na drugem mestu.

Ostane še vprašanje, kako je s predhodnikom Registra iz Biblije, z razmera kratkim Registrom v pentatevhu, in kdo je sestavil tega. Tu je odgovor težji. Lahko bi bil tudi tega sestavil Bohorič. Ker je kratek, saj obsega le 205 gesel, ga je Dalmatin morda sam prepisal v rokopis pentatevha in s tem lahko zabil morebitne Bohoričeve vplive. Možnosti za Bohoričev vpliv je tu že zaradi kratkosti manj, razen tega je precejšnje vprašanje, če je Bohorič tedaj že imel podoben sistem kot v slovnici, saj je še v slovnici močno nedosleden. Vendar je tudi v pentatevhovem Registru nekaj stvari, ki pri Dalmatinu niso navadne. Dalmatin že tedaj navadno piše *zhreuli*, tu pa najdemo *Zheule ali Zhreule* z obliko brez *r* na prvem mestu, čeprav bi pričakovali, da je sploh ne bo upošteval. Razen tega je čuden še zapis med nekranjskimi besedami *Vtashche* (pod kranjskim geslom *Nepridnu*) s *shch*, kar bi kazalo na nekako kombinacijo Kreljevega in poznejšega Bohoričevega načina pisave.

Marja Boršnik

OB STOLETNICI ROJSTVA MARICE NADLIŠKOVE

Dne 10. februarja tega leta je minilo sto let od rojstva te naše prve samostojne in izvirne leposlovke, publicistke, prevajalke in urednice prvega ženskega časopisa. Ob takšnem jubileju bi se spodobilo o tej pomembni ženi kaj več spregovoriti in kaj pomembnega; pa je prepozno in prezgodaj. Prepozno, saj sem o njej že velikokrat spregovorila (prim. *Ženski svet* 1937, 1940; *Slovenski jezik*

1940; Razgledi, Trst, 1952; Študije in fragmenti, 1962, idr.) in bi se prav nerada ponavljala; prezgodaj, saj mi marsikaj še leži na srcu, pa zadeva predvsem mene in v tem desetletju ni še čas, da bi moglo na dan. Zato danes na tem mestu le še nekaj kratkih ugotovitev o ritmiki Maričinega literarnega dela: kako njena ustvarjalnost v prejšnjem stoletju, ko ji je čas naklonjen, v treh fazah raste in kako jo naš vek, ki mu iz najrazličnejših vzrokov ni kos, počasno hromi.

Iz Maričine lastne izjave se dá sklepati, da je po vstopu na goriško učiteljskega oktobra 1882, ko jo je učil slovenščine profesor Julij pl. Kleinmayr — poznamo ga iz neusmiljene Levstikove kritike — že pesnila. Takole pravi: »Čital je (Kleinmayr) nekatere moje pesmi, katere sem dela v knjigo nalašč tako, da jih je videl. Smejal se je dobrohotno ter me večkrat imenoval pesnico. Ko sem pa napravila kakšno napako v skandiranju, ali če sem zamenjala jamb in trohej, tedaj mi je dejal srdito: „Nič, nič, vi nimate ušes, nimate posluha« (Razgledi 1948, 157). — Da se je njena pesniška žilica, pa bodi še tako skromna, odprla šele s petnajstim letom na učiteljski, pojasnjujejo okoliščine, ki so ji poprejšnjo slovensko ustvarjalnost onemogočale. Sama poudarja, da je bilo njeno predhodno šolanje na tržaški meščanski šoli italijansko in da je v njej šele ob goriških šolskih razmerah »mahoma vzplamtela vsa velika ljubezen do slovenskega jezika in slovenskega naroda«.

Kdaj je prenehala z verzi, ni znano. Objavila po moji vednosti ni nobenega. Šest let po prvih izpričanih verzih je izšla v Edinosti njena prva objava, ki ni bila poetična, marveč narodno prebudna — uvodnik *Narodno ženstvo* (Edinost 1888, št. 24). — V istem letu, ko se je pričela v Edinosti vse pogostejše oglašati s podobne vrste članki in podlistki, se je v njej prebudil tudi pripovedni talent, saj je morala že v tem letu oblikovati prvo povest, ki se je odločila, da se z njo uveljavi v našem tedanjem osrednjem časopisu. To povest (*Ana*), ki je naslednje leto izšla v Ljubljanskem zvonu pod naslovom *Moja prijateljica*, je poslala uredništvu že 27. decembra 1888 (prvo pismo, ohranjeno med Maričino korespondenco Kersniku) in jo je imel Levčev leposlovni pomočnik Kersnik v rokah vsaj že v januarju 1889, ko o njej poroča uredniku Levcu (Prijatelj, Kersnik II. 503).

Odslej je Maričino prvo in najpomembnejše javno dvanajstletno delo (1888—1900) literarni zgodovini dokaj znano. V njeni prvi šestletni fazi (1888—1894) je zlasti močen Kersnikov vpliv: Kersnik je soodločal pri Maričini začetniški leposlovni prozi, da se je lahko razvijala iz stritarjanskega sentimentalizma v Kersnikov poetični realizem. To dogajanje nazorno zrcali njuna obširna korespondenca (Kersnikova Marici v NUK, Ms 703, Maričina Kersniku v prepisu Antona Vratuše, namenjena NUK, za zdaj še moja posest). Ta korespondenca je izredno važna za oba omenjena pripovednika: ni samo pristen izraz njunega takratnega doživljanja, marveč tudi priča Kersnikovega umetnostnega nazora in vzgoje ter Maričine pripovedne rasti. Žal ta korespondenca, ki je leta 1889 na višku, polagoma usiha in po nekaj letih usahne. Takrat pa Marici mentorstvo ni več potrebno, saj se je v naslednjem šestletju (1894—1900) njeno pripovedništvo razvilo do samostojnega kvalitetnega viška. Čeprav ga hromi mučno urejanje in obilna publicistika za *Slovenko*, ki ji je urednica v zadnjih treh letih (1897—1899) preorala ledino in vzgojila kader sotrudnic, se tudi v tem času z relativno kvalitetnejšo prozo, celo z romanom, oglašča še v Zvonu.

Leto 1899 pa prelomi njeno dotedanje življenje in delo. Poroka s poštnim uradnikom Bartolom jo tako rekoč odseka javnosti. Po dvanajstletnem plodovi-

tem pripovednem, kritično-polemičnem in narodnovzgojnem delu jo družinske razmere prisilijo k molku. Njena obilna pisma, ki so, kot se sama posrečeno izraža, dotlej »brzela po vsej Sloveniji in preko nje kakor metuljčki na vse strani«, se na mah ustavijo, nastopi »neka druga Marica«, ki ji postane nekdanja, »polna idej, življenja in ognja«, popolnoma tuja (Razgledi 1948, 367, 370).

V vseh nadaljnjih devetnajstih letih v Trstu (1900—1919) objavlja eno samo, in to krepko črtico v Zvonu (1901), troje otroških in se po večletni vmesni onemitvi še kakšnih ducatkrat prevodno in publicistično oglašja, dokler leta 1919 ponovno ne utihne. To je njena druga pomembna prelomnica, ko se preseli v Ljubljano.

Z naslednjim letom nastopi novo, plodovitejše devetnajstletno publicistično obdobje (1920—1939), kjer je zlasti omembe vredna vrsta razprav in člankov o pomembnih domačih in tujih ustvarjalkah, objavljena pretežno v Ženskem svetu. Ta umetnostno informativna plat zlasti po ženskem kulturnem svetu široko razgledane pisateljice, ki nas je že v devetdesetih letih kot ena prvih seznanjala zlasti s sodbnim ruskim pripovedništvom, ostro razlikujoč kvalitetno od modnega — spomnimo se samo na Marico kot sprožilko novostrujarskega boja! —, po kulturnem pomenu njeno pripovedništvo skoraj odtehta in bi je pri nadrobnejšem ocenjevanju nikakor ne kazalo zanemariti. V zvezi s to pionirsko publicistiko bo treba vselej znova poudariti tudi njeno kritično-polemično neustrašenost, ki si je z njo upala v boj celo proti Mahničju, ko so prizadeti moški molčali.

Od nastopa moderne sicer ni več mogla z vzporednim korakom najprej v današnji vek; preveč je z vso zvestobo obvisela na Kersnikovi osebnosti in slogu. Vsekakor niso le zadržki s številnimi otroki in z gospodinjstvom obremenjene žene, marveč tudi globlje ovire modernega časa, ki nekdanji osrednji ustvarjalki v našem stoletju niso več dovolile plavati v osrednjem toku. To pa je bilo kakor kasneje tudi pri Vidi Jerajevi in pri Zofki Kvedrovi vzrok njene osrednje tragedije.

Tehtna je njena kratka, zgoraj omenjena avtobiografija *Iz mojega življenja*, ki jo je, preprosto in skromno, kot je bila sama, leta 1927 zaključila in enajst let nato popravila za javnost. Čeprav njene objave po desetih letih ni dočakala, je po moji vednosti že v letu 1938 obračunala ne le s svojim življenjem in delom, marveč tudi z javnostjo, in se je zadnji dve leti iz nje prav tako tiho umaknila. Umrla je leta 1940 nič manj zapostavljena od drugih naših pomembnih ustvarjalk.

Władisław Lubaś

O IZMENIČNI IZPELJAVI IN KONVERZIJ I V SLOVENSKIH KRAJEVNIH IMENIH

V najnovejši obdelavi slovenskega besedotvorja, ki je že opustilo staro, še iz prejšnjega stoletja izvirajočo metodo mehaničnega deljenja izrazov na posamezne morfeme, ne da bi pri tem upoštevalo njihovo medsebojno pomensko zvezo, se navajajo poleg zlaganja (*staromodno*) še trije pogostnejši načini tvorbe